

Wioletta Nowak Uniwersytet Wrocławski
e-mail: wnowak@prawo.uni.wroc.pl

POMOC ROZWOJOWA KRAJÓW BASIC
DEVELOPMENT ASSISTANCE OF BASIC COUNTRIES

DOI: 10.15611/e21.2015.3.03

JEL Classification: F35, O11, O19

Streszczenie: W pierwszej dekadzie XXI wieku Brazylia, Chiny, Indie i Republika Południowej Afryki (kraje BASIC) znacznie zwiększyły środki na pomoc rozwojową dla krajów rozwijających się. Obecnie uważa się je za głównych wschodzących (nowych) donatorów. Występują w podwójnej roli, są jednocześnie beneficjentami krajów rozwiniętych i organizacjami międzynarodowych oraz dawcami pomocy dla krajów Południa. Nowi donatorzy, aktywnie włączając się w światowy system pomocy rozwojowej, nie tylko zmieniają zasady ustalone przez tradycyjnych donatorów, ale także zmniejszają możliwość ich wpływu na politykę gospodarczą prowadzoną przez kraje rozwijające się. Celem artykułu jest prezentacja poziomu i strategii pomocy rozwojowej Chin, Indii, Brazylii i Republiki Południowej Afryki. Rozmiary udzielonej pomocy określa się na podstawie raportów dostępnych na internetowych stronach rządowych krajów BASIC i szacunkowych danych zawartych w literaturze przedmiotu. Jednak, ze względu na złożoność systemów pomocy wschodzących donatorów, dane te w pełni nie odzwierciedlają stanu rzeczywistego. Spośród badanych krajów, od początku XXI wieku, największą pomoc zaoferowały Chiny, a najmniejszą Republika Południowej Afryki. Z kolei Brazylia i Indie w latach 2007-2010 przeznaczyły zbliżone kwoty na pomoc rozwojową dla krajów Południa. Brazylia, Chiny, Indie i Republika Południowej Afryki, zamiast warunkowej pomocy rozwojowej, oferują współpracę rozwojową. Zrywają z tradycyjną relacją donator-odbiorca, deklarują solidarność z krajami rozwijającymi się i poszanowanie ich niezależności. Ponadto wykazują większą wrażliwość na potrzeby krajów rozwijających się i dzielą się z nimi własnymi doświadczeniami w zakresie rozwoju społeczno-gospodarczego. Ich pomoc/współpraca rozwojowa jest nastawiona na uzyskiwanie wzajemnych korzyści i tworzenie warunków do dalszej współpracy gospodarczej. Pomoc/współpraca rozwojowa jest także ważnym narzędziem polityki zagranicznej krajów BASIC. Często jest wykorzystywana do osiągnięcia przez nie założonych celów politycznych, strategicznych i ekonomicznych. Niemniej jednak jest znacznie atrakcyjniejsza dla krajów rozwijających się i ma większy wpływ na ich wzrost gospodarczy niż pomoc rozwojowa oferowana przez tradycyjnych donatorów.

Słowa kluczowe: pomoc rozwojowa, współpraca rozwojowa, wschodzący donatorzy, kraje rozwijające się, ODA.

Summary: Since the first decade of the twenty first century Brazil, China, India and South Africa (BASIC countries) have substantially increased their development assistance to developing countries. Now, they are called the main emerging (new) donors. BASIC countries are donors and recipient countries at the same time. They still receive a lot of assistance from developed countries and international organisations. At the same time they provide

development assistance to the South. As new donors they both change the rules of providing aid established by traditional donors and reduce the possibility of their impact on the economic policies of developing countries. The aim of the article is the presentation of development aid policies of Brazil, China, India and South Africa. The level of aid is estimated on the reports which are available on the government websites of BASIC countries and data presented by different authors in the literature. However, because of the complexity of the emerging donors' aid system, the figures do not fully show the actual state. Among BASIC countries China is the biggest donor and South Africa offers the lowest amount of aid. India and Brazil provided similar amounts of development assistance to developing countries in the years 2007-2010. The investigation shows that Brazil, China, India and South Africa instead of providing conditional aid prefer development cooperation. They break with the hierarchical donor-recipient relationship, declare solidarity with Southern countries and respect their national sovereignty and independence. Moreover, they show greater sensitivity to the needs of developing countries and share with them their own experiences in the field of socio-economic development. Their development aid/cooperation is set to obtain mutual benefits and creates conditions for further economic cooperation. For BASIC countries the development aid/cooperation is also an important tool of their foreign policy. They often use aid to achieve political, strategic and economic objectives. However, their aid seems to be more attractive to developing countries and has a greater impact on their economic growth than the development assistance offered by the traditional donors.

Keywords: development assistance, development cooperation, emerging donors, developing countries, ODA.

1. Wstęp

W 2014 roku Chiny, Brazylia i Indie należały do pierwszej dziesiątki największych gospodarek świata. W rankingu budowanym według poziomu wytworzonego produktu krajowego brutto zajmowały one odpowiednio drugie, siódme i dziewiąte miejsce. Z kolei Republika Południowej Afryki (RPA) znalazła się na początku trzeciej dziesiątki¹. Obecnie gospodarki te nazywa się nowymi centrami globalnego wzrostu, przy czym Chiny uważa się za największe pole wzrostu [Liberska 2013]. Od 2009 roku Brazylia, Chiny, Indie i RPA są nazywane krajami BASIC².

Dynamiczny rozwój tych krajów spowodował, że zaczęły one udzielać pomocy rozwojowej krajom Południa. W konsekwencji występują w podwójnej roli – jako beneficjenci pomocy rozwojowej krajów DAC/OECD³ i instytucji międzynarodowych oraz jako donatorzy dla krajów rozwijających się. Z wyjątkiem Chin, poziom przyjmowanej przez nie pomocy jest wciąż wyższy od poziomu pomocy oferowanej.

¹ <http://www.imf.org>.

² Skrót BASIC pochodzi od pierwszych liter nazw krajów w języku angielskim, tzn. Brazil, South Africa, India, China. Grupa BASIC powstała, by skoordynować stanowiska w sprawie umowy klimatycznej podczas Kopenhaskiego Szczytu Klimatycznego w 2009 roku.

³ DAC (*Development Assistance Committee*) – Komitet Pomocy Rozwojowej Organizacji Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (OECD – *Organisation for Economic Cooperation and Development*).

Pomoc rozwojowa krajów BASIC jest świadczona w celu osiągnięcia wzajemnych korzyści. Przede wszystkim służy rozwojowi handlu z beneficjentami oraz stwarza sprzyjające warunki dla inwestycji w krajach odbiorcach. Jest także wykorzystywana do realizacji określonych celów politycznych i strategicznych przez kraje BASIC. Ponadto Chiny, Indie, Brazylia i RPA, aktywnie włączając się w światowy system pomocy rozwojowej, zmieniają zasady ustalone przez kraje rozwinięte. Udzielając pomocy bez dodatkowych warunków, ograniczają wpływy tradycyjnych donatorów w krajach rozwijających się.

Celem artykułu jest prezentacja poziomu i strategii pomocy rozwojowej Chin, Indii, Brazylii i Republiki Południowej Afryki. By zilustrować poziom pomocy rozwojowej Indii, wykorzystano raporty indyjskiego Ministerstwa Spraw Zagranicznych z lat 2003-2013, które są dostępne na stronie <http://www.mea.gov.in>. Dane dotyczące współpracy rozwojowej Brazylii zaczerpnięto z raportów *Cooperação Brasileira para o Desenvolvimento Internacional: 2005-2009* i *Cooperação Brasileira para o Desenvolvimento Internacional 2010* dostępnych na stronie www.abc.gov.br. W przypadku RPA posłużono się raportami z lat 2012-2014 na temat wydatków budżetowych, zamieszczonymi na stronie <http://www.treasury.gov.za>. Z kolei dane dotyczące pomocy rozwojowej Chin zostały zaczerpnięte z *White Papers on China's Foreign Aid 2011 i 2014* oraz literatury przedmiotu.

Systemy pomocy krajów BASIC są złożone. W świadczenie pomocy zaangażowanych jest wiele różnych instytucji. W związku z tym dane dotyczące pomocy dostępne na oficjalnych stronach rządowych są zaniżone i w pełni nie odzwierciedlają rzeczywistego stanu.

2. Kraje BASIC jako beneficjenci pomocy rozwojowej

Spośród krajów BASIC Indie i Brazylia otrzymują pomoc rozwojową od krajów DAC i instytucji międzynarodowych od początku lat 60. XX wieku. Z kolei Chiny są odbiorcą pomocy krajów rozwiniętych od 1979 roku⁴, a RPA od 1993 roku. Kraje te znajdują się na liście odbiorców DAC, ponieważ spełniają kryterium dotyczące poziomu dochodu narodowego brutto (DNB) *per capita* liczonego przez Bank Światowy⁵.

Wysyłanie pomocy rozwojowej do Chin, Indii i RPA można uzasadnić także względnie niskim poziomem wskaźników rozwoju społeczno-gospodarczego tych krajów (tab. 1). Na przykład w 2013 roku Indie zostały sklasyfikowane na 135 pozycji w rankingu HDI, Republika Południowej Afryki usytuowała się na 118 miejscu, a Chiny na 91. Najwyższe, 79 miejsce zajęła Brazylia.

⁴ W latach 1949-1960 Chiny otrzymały znaczną pomoc od Związku Radzieckiego.

⁵ W latach 2012-2013 na liście odbiorców DAC znalazły się kraje, których DNB *per capita* w 2010 roku nie był większy niż 12 275 USD. Natomiast w latach 2014-2016 pomoc otrzymują kraje o DNB *per capita* w 2013 roku do 12 745 USD. Kraje BASIC znajdują się na liście odbiorców DAC do 2016 roku (<http://www.oecd.org/dac/stats/daclistofda recipients.htm>).

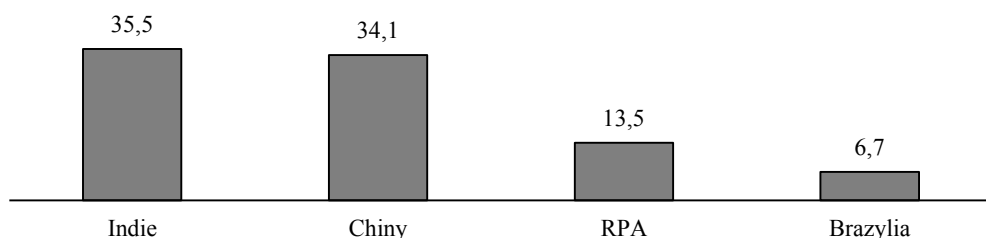
Tabela 1. Wybrane wskaźniki rozwoju społeczno-gospodarczego krajów BASIC

Wskaźnik	Brazylia	Chiny	Indie	RPA
PKB <i>per capita</i> (USD, ceny bieżące), 2013	11 208	6 807	1 499	6 618
Odsetek ludności żyjącej za mniej niż 1,25 USD (PPP) dziennie, 2002-2012	6,1	11,8	32,7	13,8
Wskaźnik rozwoju społecznego (HDI), 2013	0,744	0,719	0,586	0,658
Śmiertelność niemowląt (na 1000 żywych urodzeń), 2013	12	11	41	33
Śmiertelność dzieci poniżej 5 roku życia (na 1000 żywych urodzeń), 2013	14	13	53	44
Dostęp do czystej wody na terenach wiejskich (% populacji), 2012	85,3	84,9	90,7	88,3
Dostęp do sanitariatów (% populacji), 2012	81	65	36	74

Źródło: Human Development Report 2014 oraz dane Banku Światowego (<http://data.worldbank.org>).

Spośród krajów BASIC Indie mają najwyższy odsetek ludności żyjącej w skrajnym ubóstwie, najwyższą śmiertelność niemowląt i dzieci poniżej 5 roku życia oraz najniższy odsetek ludności z dostępem do sanitariatów. Poza tym w 2013 roku produkt krajowy brutto (PKB) *per capita* Indii był ponad siedem razy niższy niż Brazylii i cztery razy niższy niż Chin czy RPA.

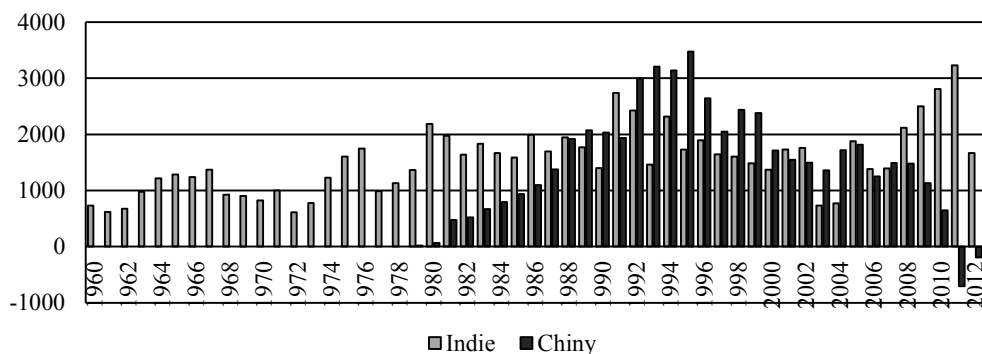
W latach 1993-2012 największymi beneficjentami pomocy rozwojowej były Indie i Chiny. Natomiast Brazylia, w ciągu wspomnianych 20 lat, otrzymała dwa razy mniejszą pomoc niż RPA i pięć razy mniejszą niż Indie czy Chiny (rys. 1).

Rys. 1. Oficjalna pomoc rozwojowa otrzymana przez kraje BASIC w latach 1993-2012 (mld USD, ceny bieżące)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych OECD (<http://stats.oecd.org>).

W latach 1960-2012 Indie przeciętnie otrzymywały pomoc w wysokości 1,5 mld USD rocznie. Znaczący wzrost jej poziomu nastąpił na początku lat 90., po rozpoczęciu wdrażania reform gospodarczych przez Indie (rys. 2). Donatorzy ponownie zwiększyli pomoc w 2008 roku, po wybuchu globalnego kryzysu finansowego. Z kolei obniżenie poziomu pomocy pod koniec lat 90. było konsekwencją sankcji nałożonych na Indie za przeprowadzenie podziemnych testów jądrowych i ogłoszenie się mocarstwem atomowym w 1998 roku. Znaczne zmniejszenie lub zawieszenie po-

Rys. 2. Oficjalna pomoc rozwojowa dla Indii w latach 1960-2012 i Chin w latach 1979-2012 (mln USD, ceny bieżące)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych OECD (<http://stats.oecd.org>).

mocy zadeklarowały wówczas: Australia, Dania, Japonia, Holandia, Kanada, Niemcy, Szwecja i USA.

Niski poziom pomocy w latach 2003-2004 wynikał ze zmiany polityki Indii w kwestii pomocy bilateralnej. W lutym 2003 roku Indie ogłosiły, że rezygnują z bilateralnej pomocy rozwojowej dostarczanej w małych kwotach⁶. W czerwcu doprecyzowano, że rząd indyjski przyjmie pomoc jedynie od sześciu donatorów, tzn. Niemiec, Wielkiej Brytanii, Japonii, USA, Rosji i instytucji Unii Europejskiej. Pozostali darczyńcy, po zakończeniu realizacji już rozpoczętych projektów, mogli w przyszłości przekazywać pomoc bezpośrednio indyjskim organizacjom pozarządowym lub za pośrednictwem agend ONZ i innych instytucji międzynarodowych. W 2004 roku rząd zadeklarował, że przyjmie pomoc od krajów, które rocznie prześlą Indiom 25 mln USD [Jobelius 2007, s. 2]. W 2005 roku nastąpił wzrost pomocy, ale był on głównie przejawem solidarności donatorów z Indiami po zniszczeniach wywołanych tsunami w roku poprzednim.

W latach 1960-2012 Indie otrzymały największą pomoc (liczoną w cenach bieżących) od Japonii, Wielkiej Brytanii i USA. W poszczególnych dekadach ranking donatorów się zmieniał (tab. 2).

W latach 60. Indie uzyskiwały pomoc przede wszystkim od Stanów Zjednoczonych. W następnej dekadzie głównym donatorem Indii była Wielka Brytania. Z kolei Niemcy dostarczyły najwięcej pomocy w latach 80., a Japonia w latach 90. Od roku 2001 do 2012 ponownie najważniejszą darczyńcą dla Indii stała się Wielka Brytania.

Republika Południowej Afryki znalazła się na liście odbiorców pomocy krajów DAC po zerwaniu z polityką apartheidu. Wzrost pomocy nastąpił po pierwszych

⁶ 126 punkt wystąpienia indyjskiego ministra finansów Jaswanta Singha na temat budżetu 2003/2004 (<http://www.indiabudget.nic.in/ub2003-04/bs/speecha.htm>).

Tabela 2. Główni bilateralni donatorzy Brazylii, Chin, Indii i RPA w latach 1960-2012 (mln USD, ceny bieżące)

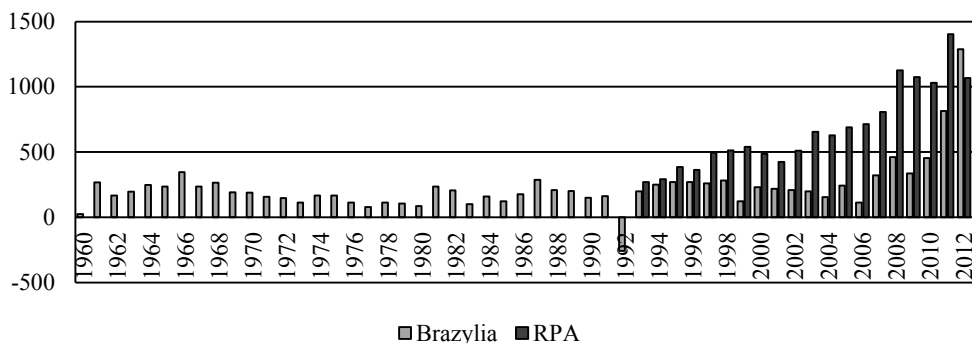
Donatorzy	1960-1970	1971-1980	1981-1990	1991-2000	2001-2012
Brazylia					
Niemcy	182,65	287,49	553,72	443,63	1303,06
Francja	13,3	61,86	336,19	112,74	1324,1
Japonia	13,54	123,93	554,76	922,79	201,82
Chiny					
Japonia	–	–	4802,81	10438,19	4208,12
Niemcy	–	–	787,01	3213,52	3506,4
Francja	–	–	480,71	852,45	2165,03
Wielka Brytania	–	–	113,71	532,78	962,22
Indie					
Japonia	403,86	473,14	1272,77	5583,33	5066,11
Wielka Brytania	786,41	1431,26	1226,35	1451,47	5467,21
Niemcy	725,95	650,62	1301,04	1242,97	1615,22
USA	6964,39	1417	598	140,71	601,27
Republika Południowej Afryki*					
USA	–	–	–	694,47	3361,72
Niemcy	–	–	–	244,58	792,26
Wielka Brytania	–	–	–	296,56	591,96
Francja	–	–	–	150,03	607,94

* Dla RPA dane obejmują okres 1993-2000.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych OECD (<http://stats.oecd.org>).

powszechnych wyborach, które odbyły się w 1994 r. (rys. 3). Pomoc była przeznaczana głównie na rozwój instytucji państwowych wzmacniających demokrację i dobre rządzenie oraz edukację, rolnictwo, zdrowie i budowę tanich mieszkań. W latach 1993-2012 największą pomoc zaoferowały Stany Zjednoczone, Niemcy i Wielka Brytania (tab. 2). Niewiele mniejszą pomoc od brytyjskiej RPA otrzymała od Francji i Holandii. Początkowo, w latach 1993-2000, głównymi donatorami były USA, Wielka Brytania i Szwecja. Natomiast w okresie 2001-2012 RPA była hojnie wspierana przez USA, Niemcy i Francję.

W latach 1960-2010 Brazylia otrzymywała od donatorów przeciętnie ok. 200 mln USD pomocy rozwojowej rocznie. Znaczny jej wzrost nastąpił w latach 2011-2012 (rys. 3). W rozważanym okresie największymi bilateralnymi darczyńcami Brazylii były Niemcy, Francja i Japonia (tab. 2). Jednak należy pamiętać, że w poszczególnych dekadach ranking donatorów się zmieniał. W latach 60. największą pomoc Brazylia otrzymała od Stanów Zjednoczonych (ok. 2 mld USD). Ponad połowę tej pomocy przeznaczono na zakup amerykańskich surowców i dóbr kapitałowych przez brazylijski sektor przemysłowy. Z pozostałej części finansowano pro-

Rys. 3. Oficjalna pomoc rozwojowa dla Brazylii w latach 1960-2012 i RPA w latach 1993-2012 (mln USD, ceny bieżące)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych OECD (<http://stats.oecd.org>).

jektu infrastrukturalne w energetyce, transporcie, rolnictwie i przemyśle [Kragelund 2011, s. 589]. W następnych dwóch dekadach Niemcy były najważniejszym donatorem Brazylii. Z kolei Japonia stała się największym źródłem pomocy rozwojowej dla Brazylii w latach 90. Od 2001 do 2012 roku największą pomoc Brazylii zaoferowały Niemcy, Francja i Norwegia. Otrzymywana pomoc była przeznaczana przede wszystkim na ochronę środowiska i zrównoważony rozwój.

3. Chiny i Indie jako główni wschodzący donatorzy

Chiny mają długoletnie doświadczenie w udzielaniu pomocy rozwojowej. Na początku lat 50. wysyłały pomoc materialną do zniszczonej działaniami wojennymi Korei Północnej. Wsparcie materialne uzyskał także komunistyczny Wietnam. Po konferencji w Bandungu (1955 r.) zwiększyło się grono odbiorców chińskiej pomocy. W 1956 roku Chiny wysłały pomoc do Egiptu, wspierając go w walce o Kanał Sueski. Ponadto pomoc od nich otrzymały Kambodża i Nepal.

Rozłam radziecko-chiński w 1960 roku zwiększył zaangażowanie Chin w pomoc rozwojową, która stała się środkiem rywalizacji między dawnymi sojusznikami o wpływy w krajach postkolonialnych. Chiny oferowały pomoc na korzystniejszych warunkach niż Związek Radziecki. Była to pomoc głównie w formie grantów i nieoprocentowanych pożyczek. Natomiast radzieckie pożyczki były nisko oprocentowane. Chiny kierowały swoją pomoc przede wszystkim do krajów afrykańskich. Pierwszym chińskim projektem w Afryce Subsaharyjskiej była budowa zakładów tytoniowych i produkcji zapalek w Gwinei w 1960 roku. Ponadto na początku lat 60. Chiny wysyłały specjalistów od upraw trzciny cukrowej i herbaty do Mali, a pod koniec dekady lekarzy i pomoc medyczną do Tanzanii, Somalii, Kongo, Mali i Gwinei. Partycypowały także w budowie linii kolejowej Tanzania–Zambia w latach 1970-1975 [Nowak 2015, s. 203].

Zmiana w chińskiej polityce pomocy rozwojowej nastąpiła wraz z początkiem reform rynkowych w 1978 roku. Chiny zrezygnowały ze świadczenia jednostronnej pomocy na rzecz rozwijania współpracy rozwojowej z krajami Południa. Angażowały się w projekty przynoszące korzyści nie tylko beneficjentowi, ale także gospodarce chińskiej. Polityka pomocy zagranicznej została podporządkowana modernizacji kraju.

Od połowy lat 90. nastąpiło ściślejsze powiązanie chińskiej pomocy rozwojowej z handlem i inwestycjami zagranicznymi. Ważnym punktem zwrotnym w polityce pomocy rozwojowej Chin było utworzenie Banku Eksportowo-Importowego (EXIM Bank) w 1994 roku. EXIM Bank zaczął udzielać pożyczek krajom rozwijającym się. Ponadto od 1999 roku Chiny realizują strategię wyjścia na zewnątrz (*go global*), której celem jest zachęcenie chińskich firm do inwestycji zagranicznych. Zdobycie kontraktów ułatwia polityka pomocy rozwojowej. Na przykład współfinansowane przez EXIM Bank projekty w krajach rozwijających się są realizowane przez chińskie firmy.

Chiny udzielają pomocy w formie grantów (budowa szkół, szpitali, tanich domów, studni, współpraca techniczna), nieoprocentowanych pożyczek (obiekty użyteczności publicznej, projekty poprawiające standard życia) i nisko oprocentowanych pożyczek (duże i średnie projekty infrastrukturalne) [*White Paper...* 2014]. Chińskie pożyczki mogą być spłacane surowcami naturalnymi. Na przykład spłat w postaci ropy naftowej dokonywały Angola, Demokratyczna Republika Konga (DRK), Nigeria i Sudan. Z kolei Gwinea spłacała pożyczki boksytem, Zimbabwe chromem, a Ghana kakao [Krakowiecka 2013, s. 3-4].

W świadczenie pomocy rozwojowej są zaangażowane różne instytucje. Ministerstwo Handlu zarządza pomocą w formie grantów i nieoprocentowanych pożyczek. Z kolei niskooprocentowane pożyczki są udzielane przez EXIM Bank. Dodatkowo środki na pomoc rozwojową pochodzą z Banku Rozwoju Chin i różnych ministerstw.

Chiny nie udostępniają szczegółowych danych dotyczących poziomu pomocy rozwojowej. Z *White Paper on China's Foreign Aid 2011* wynika, że do 2009 r. Chiny przeznaczyły na pomoc rozwojową 256,29 mld RMB. Największymi beneficjentami chińskiej pomocy były kraje afrykańskie (46%), następnie azjatyckie (33%) i latynoamerykańskie (13%). Skala chińskiej pomocy znacznie wzrosła w latach 2010-2012. W ciągu trzech lat kraje rozwijające się otrzymały od Chin 89,34 mld RMB [*White Paper...* 2014]. Według Wolfa, Wanga i Warnera [2013, s. XIV] w latach 2001-2011 najwięcej pomocy uzyskała Ameryka Łacińska. Szacuje się, że od 2007 do 2013 roku kraje latynoamerykańskie otrzymały od Chin około 98 mld USD pomocy w formie niskooprocentowanych pożyczek [Nowak 2014, s. 559].

Głównymi beneficjentami chińskiej pomocy w Afryce są Angola, Demokratyczna Republika Konga, Etiopia, Gabon, Mozambik, Nigeria i Sudan. W Azji Chiny kierują pomoc głównie do Myanmaru, Kambodży, Laosu i Wietnamu. Natomiast wśród krajów latynoamerykańskich największą pomoc od Chin uzyskały: Wenezuela, Argentyna, Brazylia, Ekwador i Meksyk.

Chiny, udzielając pomocy rozwojowej, przestrzegają kilku zasad. Przede wszystkim szanują suwerenność beneficjentów i traktują ich jako równorzędnych partnerów. Nie stawiają politycznych warunków przy udzielaniu pomocy. Nie dążą do uzależnienia krajów rozwijających się od pomocy, ale starają się wspierać je w samodzielnym osiągnięciu rozwoju gospodarczego. Ponadto chińska pomoc rozwojowa z założenia ma przynosić korzyści darczyńcy i beneficjentowi.

Chiny traktują pomoc rozwojową jako ważne narzędzie polityki zagranicznej, które pomaga w osiągnięciu założonych celów ekonomicznych, strategicznych i dyplomatycznych. Przede wszystkim pomoc ma ułatwić dostęp do surowców naturalnych i produktów rolnych niezbędnych do utrzymania wysokiego tempa wzrostu gospodarczego. Ponadto ma tworzyć dobry klimat dla chińskiego eksportu i inwestycji oraz ułatwić proces internacjonalizacji chińskich firm. Pomoc jest kierowana do krajów, które popierają politykę „jednych Chin” i nie uznają Tajwanu oraz wspierają Chiny w organizacjach międzynarodowych.

Według indyjskiego premiera Jawaharlala Nehru (1947-1964) obowiązkiem społeczności międzynarodowej jest pomoc biednym krajom w osiągnięciu przez nie rozwoju gospodarczego [Chaturvedi 2012, s. 559]. W związku z tym Indie zaczęły udzielać pomocy rozwojowej wkrótce po odzyskaniu niepodległości. Początkowo wspierały małe kraje w regionie, z którymi łączyły je dobre stosunki. Jednym z pierwszych beneficjentów indyjskiej pomocy był Butan, z którym Indie podpisały Traktat o przyjaźni i współpracy w 1949 roku.

Po ogłoszeniu Planu z Kolombo⁷ Indie zaczęły wysyłać pomoc także do innych krajów azjatyckich. Ponadto od początku lat 60. w ramach programu SCAAP (*Special Commonwealth African Assistance Programme* – Specjalny Program Wspólnoty Narodów na rzecz Pomocy dla Afryki) udzielają pomocy krajom afrykańskim, które należą do Wspólnoty Narodów. W pierwszej kolejności pomoc była kierowana do krajów z dużą diasporą indyjską i bogatych w surowce naturalne. Ze względu na mały zasób środków finansowych i duże potrzeby we własnym kraju Indie wyspecjalizowały się w udzielaniu pomocy technicznej.

W 1964 roku rząd Indii uruchomił program ITEC (*Indian Technical and Economic Cooperation Programme* – Indyjski Program Współpracy Technicznej i Gospodarczej). Obecnie ze środków programu są finansowane szkolenia dla pracowników administracji z krajów partnerskich w dziedzinie informatyki, telekomunikacji, zarządzania, przedsiębiorczości, rachunkowości, audytu, bankowości, rozwoju terenów wiejskich, ochrony środowiska, odnawialnych źródeł energii, a także szkolenia dla wojskowych w indyjskich akademiach wojskowych. Ponadto w ramach ITEC są

---

⁷ Idea Planu z Kolombo na rzecz rozwoju gospodarczo-społecznego w regionie Azji i Pacyfiku (*Colombo Plan for Cooperative Economic and Social Development in Asia and the Pacific*) zrodziła się podczas konferencji ministrów spraw zagranicznych krajów Wspólnoty Narodów, która odbyła się w 1950 r. w Kolombo na Sri Lance. Plan pierwotnie został przyjęty przez 7 krajów Wspólnoty (Australia, Indie, Kanada, Nowa Zelandia, Pakistan, Sri Lanka, Wielka Brytania). W 2014 roku w program było zaangażowanych 27 państw (www.colombo-plan.org).

finansowane projekty infrastrukturalne oraz wyjazdy indyjskich ekspertów. Część środków jest przeznaczana na pomoc w czasie kataklizmów i klęsk żywiołowych⁸. W 2014 roku, za pośrednictwem ITEC i SCAAP, Indie przekazały pomoc bilateralną do 161 krajów rozwijających się.

Po wprowadzeniu reform rynkowych w 1991 r. i wejściu na ścieżkę szybkiego wzrostu gospodarczego Indie rozbudowały swój program pomocy rozwojowej. W 2003 roku ogłosiły program IDI (*India Development Initiative* – Indyjska Inicjatywa na rzecz Rozwoju), którego celem było wsparcie rozwoju gospodarczego w krajach Południa za pomocą grantów i pożyczek. Ponadto Indie zadeklarowały gotowość umorzenia długu najbardziej zadłużonym krajom. Z kolei w 2004 roku uruchomiły linię kredytową IDEAS (*Indian Development and Economic Assistance Scheme* – Indyjski Program Rozwoju i Pomocy Gospodarczej), umożliwiającą finansowanie projektów infrastrukturalnych w krajach rozwijających się.

W celu poprawy koordynacji indyjskiej pomocy rozwojowej w 2012 roku powołano DPA (*Development Partnership Administration* – Agencja Partnerstwa na rzecz Rozwoju). Instytucja ta podlega Ministerstwu Spraw Zagranicznych Indii (Ministry of External Affairs – MEA). W DPA wyodrębniono trzy oddziały. Pierwszy zajmuje się koordynacją kredytów i grantów dla krajów afrykańskich, grantów dla Bangladeszu i programu budownictwa mieszkaniowego na Sri Lance. Kredytów udziela indyjski EXIM Bank na wniosek DPA I. Zadaniem drugiego oddziału DPA jest sprawowanie kontroli nad szkoleniami prowadzonymi w ramach ITEC/SCAAP oraz zarządzanie grantami przyznanymi krajom Azji i Ameryki Łacińskiej. DPA II udziela także pomocy humanitarnej. Oddział trzeci koordynuje granty dla Afganistanu, Malediwów, Myanmaru, Nepalu i Sri Lanki⁹.

Do 2000 roku poziom indyjskiej pomocy rozwojowej był niski. Natomiast znaczny jej wzrost nastąpił w pierwszej dekadzie XXI wieku. Z danych zawartych w raportach MEA wynika, że indyjska pomoc rozwojowa w latach 2003-2013 wzrosła ponad pięciokrotnie, z 164,1 mln USD w 2003 do 865,9 mln USD w 2013 roku (rys. 4).

Największymi jej beneficjentami były kraje sąsiadujące z Indiami. W latach 2007-2013 pomoc dla Butanu wyniosła 1728,6 mln USD (50% pomocy ogółem). W dalszej kolejności Indie kierowały pomoc do Afganistanu (12,7%), Nepalu (6,1%), Sri Lanki (4,9%)¹⁰, Bangladeszu (4,3%), na Malediwy (3,9%) i do Myanmaru (3,2%). W ciągu rozważanych 7 lat Indie wysłały 4,8% swojej pomocy rozwojowej do krajów afrykańskich. Od 2007 do 2013 roku pomoc dla Afryki wzrosła pięciokrotnie.

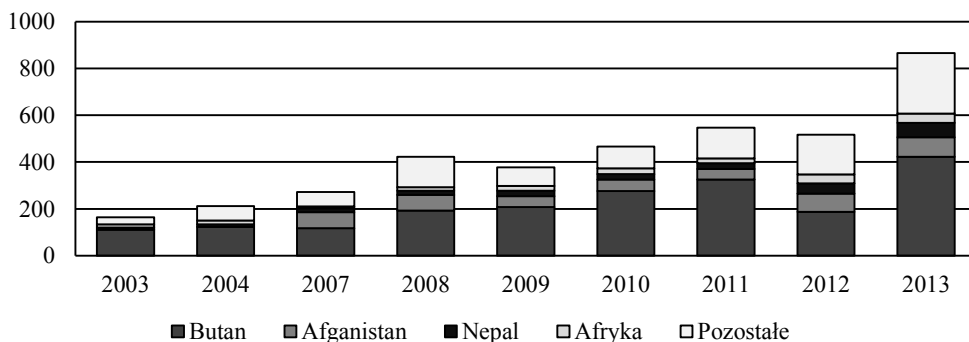
W swojej polityce pomocy rozwojowej Indie od początku kierowały się zasadą poszanowania suwerenności i integralności terytorialnej beneficjentów. Ponadto

⁸ <http://itec.mea.gov.in>.

⁹ <http://mea.gov.in/development-partnership-administration.htm>.

¹⁰ Indie znacznie zwiększyły pomoc dla Nepalu po zakończeniu nepalskiej wojny domowej (1996-2006). Podobnie postąpiły w przypadku Sri Lanki. Koniec wojny domowej na Sri Lance w 2009 r. spowodował kilkakrotny wzrost indyjskiej pomocy rozwojowej.

podkreślały znaczenie partnerstwa i solidarności z krajami rozwijającymi się, zwłaszcza z tymi, które doświadczyły kolonializmu. W związku z tym Indie często swoją pomoc rozwojową zastępują współpracą rozwojową. Chcą być postrzegane jako partner w rozwoju, a nie donator w tradycyjnym rozumieniu.

Rys. 4. Pomoc rozwojowa Indii w latach 2003-2013 (mln USD, ceny bieżące)¹¹

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych [Annual Reports: 2003/04 – 2013/14...].

Indie przyjęły zasadę, że współpraca rozwojowa powinna wynikać z potrzeb odbiorcy. W związku z tym selekcja projektów i metod realizacji odbywa się w wyniku obustronnych konsultacji. Ponadto współpraca rozwojowa powinna być nastawiona na uzyskiwanie wzajemnych korzyści i stwarzać warunki do dalszej współpracy gospodarczej.

Z badań empirycznych Fuchsa i Vadlamannati [2013, s. 111] wynika, że Indie udzielają pomocy rozwojowej głównie swoim sąsiadom i krajom znajdującym się na podobnym poziomie rozwoju gospodarczego. Oprócz tego pomoc jest ważnym narzędziem polityki zagranicznej Indii. Ma ułatwić osiągnięcie założonych celów handlowych i politycznych (poparcie w organizacjach międzynarodowych, np. ONZ, budowanie sojuszy militarnych).

4. Brazylia i RPA jako źródło pomocy rozwojowej dla krajów rozwijających się

W pierwszej dekadzie XXI wieku Brazylia stała się kolejnym ważnym donatorem z Południa. W swojej polityce pomocy rozwojowej skupia się przede wszystkim na współpracy technicznej z krajami rozwijającymi się. Wysyła własnych ekspertów i doradców, szkoli obywateli krajów odbiorców, przekazuje umiejętności techniczne i *know-how*, realizuje wcześniej sprawdzone u siebie projekty. Specjalizuje się głów-

¹¹ Dane dotyczą roku fiskalnego, np. 2003 oznacza okres od 01.04.2003 do 31.03.2004. W obliczeniach przyjęto średni kurs walutowy na poziomie 1 INR = 0,016 USD (z dnia 15.12.2014).

nie we współpracy technicznej w zakresie rolnictwa (uprawa roślin modyfikowanych genetycznie, biologiczne zwalczanie szkodników, systemy irygacyjne, efektywniejsze metody zbiorów, wykorzystanie maszyn rolniczych, hodowla zwierząt, przetwórstwo mięsne, biopaliwa). Finansuje także projekty w obszarze zdrowia (walka z HIV/AIDS, chorobami tropikalnymi), edukacji, administracji publicznej, ochrony środowiska, rozwoju miast. Ponadto oferuje stypendia dla studentów zagranicznych, którzy chcą studiować w Brazylii. W zasadzie nie przeznaczają środków na projekty prestiżowe typu budowa stadionów czy budynków rządowych w krajach odbiorcach. Skoncentrowanie się na współpracy technicznej pozwala uniknąć jej oskarżeń o próby uzależnienia krajów odbiorców od pomocy rozwojowej.

Brazylia jest zaliczana do nowych darczyńców, mimo że udziela pomocy rozwojowej od kilkudziesięciu lat. Początki tworzenia brazylijskiego systemu pomocy sięgają końca lat 60. W 1969 roku rząd Brazylii opracował zasady międzynarodowej współpracy technicznej i zawarł pierwsze porozumienia z krajami rozwijającymi się. Jednak rozwój współpracy nastąpił dopiero w latach 80. W 1978 roku odbyła się w Buenos Aires konferencja ONZ na temat współpracy technicznej między krajami rozwijającymi się. Uczestniczyli w niej delegaci ze 138 krajów. Na zakończenie konferencji przyjęto Plan działania na rzecz promowania i wdrażania współpracy technicznej między krajami rozwijającymi się (*Buenos Aires Plan of Action for Promoting and Implementing Technical Cooperation among Developing Countries*). Po przyjęciu Planu Brazylia w większym stopniu zaangażowała się we współpracę techniczną z krajami Południa, zwłaszcza z portugalskojęzycznymi krajami w Afryce. Do końca lat 70. uczestniczyła w 28 projektach, a w następnym dziesięcioleciu liczba projektów, które realizowała z krajami rozwijającymi się, wzrosła do ponad 600 [Inoue, Vaz 2007, s. 5].

Kolejnym ważnym etapem w brazylijskiej współpracy technicznej było utworzenie Brazylijskiej Agencji ds. Współpracy (*Agência Brasileira de Cooperação – ABC*) w 1987 roku. Pierwotnie ABC została powołana, by zarządzać pomocą rozwojową napływającą do Brazylii. W krótkim czasie zaczęła także negocjować, koordynować, wdrażać i monitorować projekty w zakresie technicznej współpracy między Brazylią i krajami rozwijającymi się.

Zdecydowane przyspieszenie współpracy technicznej Brazylii z krajami rozwijającymi się miało miejsce w okresie prezydentury Luiza Inácio Luli da Silva (2003-2010), zwłaszcza w czasie jego drugiej kadencji. Jako prezydent Lula da Silva odwiedził ponad 80 krajów i pogłębił lub nawiązał dyplomatyczne kontakty z ponad 40 krajami, w tym z Koreą Północną¹². Odbył 12 podróży do Afryki, podczas których odwiedził 23 kraje (niektóre wielokrotnie, jak np. Mozambik czy RPA) [*Bridging the Atlantic...*]. W czasie podróży zagranicznych deklarował gotowość do współpracy technicznej i obiecywał pomoc w sfinansowaniu projektów rozwojowych w krajach rozwijających się przez BNDES (*Banco Nacional de Desenvolvi-*

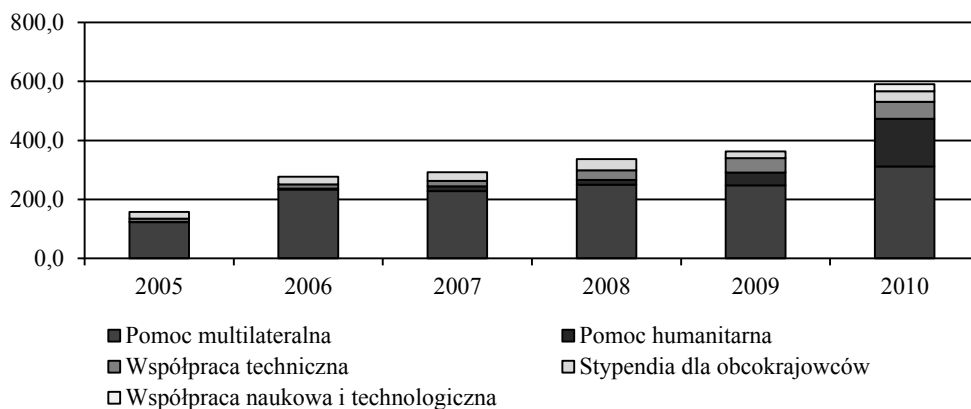
¹² <http://www.aljazeera.com/focus/2010/05/201051863755456601.html>.

mento Econômico e Social – Narodowy Bank Rozwoju Ekonomicznego i Społecznego). W okresie prezydentury Luli da Silva liczba realizowanych projektów i krajów włączonych w brazylijski program współpracy technicznej rosła wykładniczo. W 2003 roku Brazylia uczestniczyła w 23 projektach w 21 krajach, a w 2009 r. była zaangażowana w 489 projektów w 56 krajach [Inoue, Vaz 2012, s. 519].

Nowy etap w brazylijskiej polityce pomocy rozwojowej rozpoczął się po objęciu urzędu prezydenta przez Dilmę Rousseff. Pani prezydent zmniejszyła środki na pomoc rozwojową i z mniejszym zaangażowaniem, w porównaniu ze swoim poprzednikiem, rozwija współpracę techniczną z krajami Południa.

Pierwsze oficjalne dane dotyczące poziomu brazylijskiej pomocy zagranicznej zostały opublikowane w 2010 roku. Z raportów IPEA (2010, 2013) wynika, że w latach 2005-2010 Brazylia przeznaczyła ponad 2 mld USD na pomoc zagraniczną. W ciągu badanych 6 lat wartość pomocy wzrosła ze 158,1 mln USD w 2005 do 591 mln USD w 2010 roku. Około 70% brazylijskiej pomocy stanowiły składki dla agend ONZ i innych organizacji międzynarodowych. Na pomoc humanitarną Brazylia wydała 241,2 mln USD, przy czym 162,1 mln w 2010 roku¹³.

Środki przeznaczone na współpracę techniczną, naukową i technologiczną z krajami rozwijającymi się oraz stypendia dla studentów zagranicznych wyniosły łącznie 381,8 mln USD. W rozważanym okresie wydatki na współpracę techniczną wzrosły pięciokrotnie (z 11,4 mln USD w 2005 r. do 57,8 mln USD w 2010 r.). Poziom pomocy zagranicznej Brazylia w latach 2005-2010 przedstawiono na rys. 5.

Rys. 5. Pomoc zagraniczna Brazylia w latach 2005-2010 (mln USD, ceny bieżące)

Źródło: opracowanie własne na podstawie [IPEA 2010, s. 21; IPEA 2013, s. 17].

W 2010 roku brazylijska pomoc techniczna była kierowana przede wszystkim do krajów Ameryki Łacińskiej i na Karaiby (53,3%), do Afryki (39,5%) i Azji (7%).

¹³ Brazylia wysłała dużą pomoc humanitarną na Haiti po trzęsieniu ziemi w styczniu 2010 roku.

Największymi jej beneficjentami były Haiti, Peru, Wyspy Świętego Tomasza i Książęca, Mozambik i Jamajka. Stypendia na naukę w Brazylii otrzymują głównie studenci z Afryki. W 2010 roku 74% studentów zagranicznych pochodziło z portugalskojęzycznych krajów Afryki, 16% z Ameryki Południowej, 7% z pozostałych krajów afrykańskich, a 3% z Ameryki Centralnej i Karaibów. Współpracę naukową i techniczną Brazylia rozwijała głównie z krajami Ameryki Łacińskiej (44%) i Europą (38%).

Brazylia nie tylko rozwija bilateralną współpracę z krajami Południa, ale także angażuje się we współpracę trójstronną. W 2011 roku Brazylia uczestniczyła w 79 projektach realizowanych wspólnie z państwami DAC¹⁴. Podpisała także porozumienie o współpracy trójstronnej z Egiptem i Izraelem [IPEA 2013, s. 27]. Ponadto z Kubą współpracuje w zakresie walki z HIV/AIDS w Afryce.

Brazylijska pomoc/współpraca rozwojowa z krajami rozwijającymi się jest ściśle powiązana z długoterminową strategią wzrostu gospodarczego kraju oraz procesem internacjonalizacji firm krajowych. Niewątpliwie dalszy wzrost gospodarczy Brazylii będzie w dużej mierze zależał od dynamiki rozwoju rynków Południa [Burges 2014, s. 356]. Rozwój gospodarczy partnerów handlowych w Ameryce Łacińskiej i Afryce zwiększa możliwości wymiany dóbr. Z kolei współpraca techniczna ułatwia eksport brazylijskich produktów przemysłowych do krajów rozwijających się oraz umożliwia zmianę kierunków brazylijskiego importu. Zamiast sprowadzać dobra z krajów rozwiniętych, Brazylia może importować ich tańsze odpowiedniki produkowane w krajach rozwijających się. Kontakty gospodarcze z krajami odbiorcami ułatwiają także szkolenia ich kadry menedżerskiej czy stypendia dla ich obywateli.

Dzięki współpracy technicznej z krajami Południa rozprzestrzenia się brazylijska myśl techniczna i upowszechniają się brazylijskie standardy techniczne w świecie. Na przykład Brazylia należy do największych producentów bioetanolu. Współpraca techniczna z krajami rozwijającymi się w zakresie produkcji i zastosowania bioetanolu zwiększa światowy popyt na ten rodzaj biopaliwa, a tym samym stwarza nowe możliwości eksportowe dla Brazylii.

Należy zauważyć, że wzrost poziomu życia w krajach Ameryki Łacińskiej pozwoli Brazylii uniknąć w przyszłości problemów wynikających z nasilenia się nielegalnej imigracji zarobkowej z krajów sąsiednich, tzn. Boliwii, Paragwaju, Gujany czy Surinamu.

Republika Południowej Afryki udziela pomocy rozwojowej od lat 60. XX wieku. W czasach apartheidu i politycznej izolacji na arenie międzynarodowej pomoc była ważnym narzędziem jej polityki zagranicznej. Do końca lat 80. RPA wysyłała pomoc przede wszystkim po to, by utrzymać stosunki dyplomatyczne z krajami be-

¹⁴ W 2011 roku Brazylia w ramach trójstronnej współpracy rozwojowej realizowała projekty z Japonią (38 projektów), Niemcami (9), USA (9), Francją (5), Hiszpanią (5), Włochami (4), Australią (3), Szwajcarią (2), Kanadą (1), Koreą Południową (1), Norwegią (1) i Wielką Brytanią (1) – zob. <http://www.abc.gov.br>.

neficyjnymi i uzyskać ich poparcie na forum ONZ. Środki na rozwój rolnictwa otrzymały: Gwinea Równikowa, Gabon, Wybrzeże Kości Słoniowej i wyspiarskie Komory. Odbiorcami południowoafrykańskiej pomocy były także Lesotho, Malawi, Republika Środkowoafrykańska oraz Demokratyczna Republika Konga. Poza krajami afrykańskimi, w latach 70. pożyczkę od RPA otrzymał Paragwaj [Vickers 2012, s. 537].

Do momentu przemian ustrojowych i otwarcia gospodarki w południowoafrykańskiej polityce pomocy zagranicznej dominowały cele polityczne i dyplomatyczne. Obecnie nadrzędnym zadaniem polityki pomocy rozwojowej RPA jest wzmocnienie bezpieczeństwa narodowego. W związku z tym kraj ten wspiera wysiłki na rzecz pokoju w Afryce. Przeznacza środki na pokojowe rozwiązywanie konfliktów i osiąganie stabilizacji na kontynencie afrykańskim, wysyła misje obserwacyjne i pomaga w organizacji demokratycznych wyborów w krajach, w których zakończyły się konflikty i wojny domowe, uczestniczy w odbudowie ich administracji i instytucji państwowych. Przywrócenie i utrzymanie pokoju w krajach regionu jest sposobem na zatrzymanie fali uchodźców i starających się o azyl w RPA.

Republika Południowej Afryki jest najlepiej rozwiniętym gospodarczo krajem kontynentu. Jednak dalszy jej rozwój będzie zależał także od sytuacji społeczno-gospodarczej innych krajów afrykańskich. Na przykład podwyższenie standardu życia, zwłaszcza w krajach sąsiednich, może być czynnikiem ograniczającym napływ imigrantów zarobkowych do RPA. W związku z tym RPA włącza się w projekty rozwojowe w krajach afrykańskich, rozwija współpracę techniczną, wysyła własnych ekspertów oraz przyznaje stypendia dla studentów afrykańskich. Ostatnio angażuje się również w projekty infrastrukturalne.

Pomoc rozwojowa dla krajów afrykańskich jest przekazywana głównie za pośrednictwem ARF (*African Renaissance and International Cooperation Fund* – Fundusz Afrykańskiego Odrodzenia i Współpracy Międzynarodowej)¹⁵, który podlega Departamentowi Stosunków i Współpracy Międzynarodowej RPA (*Department of International Relations and Cooperation*). Zgodnie z postanowieniem rządu RPA z 2011 roku ARF zostanie zastąpiony przez SADPA (*South African Development Partnership Agency* – Agencja Partnerstwa na rzecz Południowoafrykańskiego Rozwoju)¹⁶. Zadaniem SADPA jest zwiększenie spójności i efektywności programów pomocowych (unikanie wysyłania pomocy do tych samych miejsc, aktywność na większą skalę). Ponadto działania SADPA mają wspierać rozwój społeczno-gospodarczy, pokój, bezpieczeństwo i stabilność w regionie oraz służyć wzmocnieniu więzi politycznych i gospodarczych między krajami afrykańskimi.

RPA nie tylko udziela bilateralnej pomocy rozwojowej, ale także współuczestniczy w projektach realizowanych przez kraje DAC. Na przykład z Kanadą współpra-

¹⁵ ARF powstał w 2001 r., by wzmocnić współpracę i integrację na kontynencie afrykańskim, ułatwiać rozwiązywanie konfliktów lub im zapobiegać, promować demokrację i dobre rządzenie, wspierać rozwój zasobów ludzkich (<http://www.dfa.gov.za>).

¹⁶ W 2014 roku SADPA nie rozpoczęła jeszcze działalności.

cuje w Burundi, Rwandzie i Demokratycznej Republice Konga, z Japonią w DRK, ze Szwecją w Rwandzie, a z USA w DRK i Sudanie Południowym. Poza współpracą rozwojową, która łączy tradycyjnych i nowych donatorów z krajami odbiorcami, RPA rozwija nową formę współpracy trójstronnej, w którą są zaangażowane tylko kraje rozwijające się. W 2004 roku przeznaczyła 1 mln USD na sfinansowanie działalności ponad 100 kubańskich lekarzy w Mali. Taką samą kwotę przekazała w 2010 roku na sfinansowanie rocznej działalności 31 kubańskich lekarzy w Rwandzie [Feinsilver 2010, s. 92]. Od 2008 roku RPA razem z Wietnamem realizuje projekt bezpieczeństwa żywnościowego w Gwinei. Finansuje szkolenia Gwinejczyków w zakresie uprawy ryżu i rozwoju akwakultury prowadzone przez Wietnamczyków.

Od 2001 roku RPA aktywnie uczestniczy w programie rozwoju ekonomicznego Afryki – NEPAD¹⁷ (*New Partnership for Africa's Development* – Nowe Partnerstwo dla Rozwoju Afryki). Ponadto pomoc dla krajów afrykańskich przekazuje także za pośrednictwem SADC (*Southern African Development Community* – Południowoafrykańska Wspólnota Rozwoju)¹⁸, AU (*African Union* – Unia Afrykańska)¹⁹ oraz AFDB (*African Development Bank* – Afrykański Bank Rozwoju). Za formę pomocy dla krajów afrykańskich należy także uznać wypłacanie wpływów unii celnej SACU (*Southern African Customs Union* – Południowoafrykańska Unia Celna) państwom członkowskim: Suazi, Lesotho, Botswana i Namibii.

Pomoc rozwojowa RPA nie ogranicza się tylko do krajów afrykańskich. Od 2003 roku RPA jest członkiem IBSA (Indie-Brazylia-RPA), a w 2011 r. została przyjęta do grupy BRICS (Brazylia-Rosja-Indie-Chiny-RPA). Fundusz IBSA finansował projekty w Gwinei-Bissau, Burundi, Kambodży, Laosie, Palestynie, Republice Zielonego Przylądka oraz na Haiti. W lipcu 2014 roku, podczas szóstego forum BRICS w Brazylii, przywódcy krajów członkowskich podpisali porozumienie o utworzeniu NDB (*New Development Bank* – Nowy Bank Rozwoju). Bank ma dysponować kapitałem o łącznej wartości 100 mld USD. Jego głównym zadaniem będzie finanso-

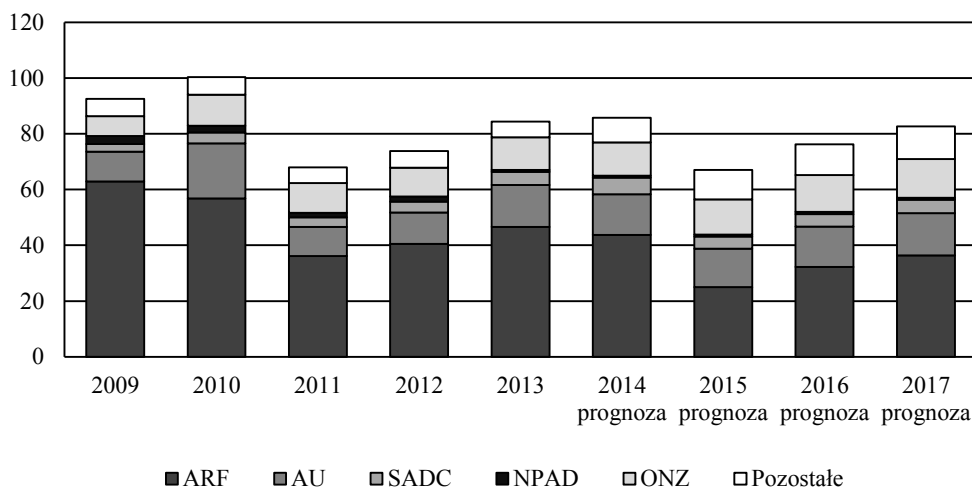
¹⁷ Program NEPAD został zainicjowany przez RPA, Nigerię, Algierię, Egipt i Senegal w 2001 roku. Głównym celem NEPAD jest walka z ubóstwem, osiągnięcie trwałego wzrostu gospodarczego w krajach afrykańskich oraz powstrzymanie procesu marginalizacji Afryki na arenie międzynarodowej poprzez wzrost współpracy i integracji między krajami afrykańskimi (<http://www.nepad.org>).

¹⁸ Międzyrządowa organizacja regionalna powstała w 1992 r. jako kontynuacja SADCC (*Southern African Development Coordination Conference* – Południowoafrykańska Konferencja Koordynacji Rozwoju). Celem SADC jest osiągnięcie trwałego wzrostu i zrównoważonego rozwoju gospodarczego wśród państw Afryki Południowej poprzez pogłębioną współpracę i integrację, dobre zarządzanie oraz trwałą pokój. Krajami członkowskimi są Angola, Botswana, Demokratyczna Republika Konga, Lesotho, Madagaskar, Malawi, Mauritius, Mozambik, Namibia, RPA, Seszele, Suazi, Tanzania, Zambia, Zimbabwe (<http://www.sadc.int>).

¹⁹ Powstanie Unii Afrykańskiej ogłoszono w 2002 roku podczas szczytu przywódców państw Organizacji Jedności Afrykańskiej (*Organisation of African Unity* – OAU) w Durbanie, RPA. Głównym zadaniem Unii, która zastąpiła OAU, jest przyspieszenie procesu integracji kontynentu afrykańskiego i wzmocnienie pozycji Afryki w gospodarce światowej. W 2014 roku do Unii należały 54 państwa (kraje afrykańskie bez Maroka), przy czym Republika Środkowoafrykańska, Egipt i Gwineja-Bissau miały status krajów zawieszonych (<http://www.au.int>).

wanie inwestycji infrastrukturalnych w państwach członkowskich i w innych krajach rozwijających się. RPA przekazuje pomoc także za pośrednictwem agend ONZ i Banku Światowego.

Południowoafrykański system udzielania pomocy rozwojowej jest złożony. Wiele różnych ministerstw i instytucji państwowych przekazuje pomoc dla krajów rozwijających się. Według oficjalnych danych w latach 2009-2013 RPA przeznaczyła ponad 419 mln USD na pomoc rozwojową, przy czym w rekordowym 2010 roku wydała ponad 100 mln USD (rys. 6).

Rys. 6. Pomoc zagraniczna RPA w latach 2009-2017 (mln USD, ceny bieżące)²⁰

Źródło: opracowanie własne na podstawie [*Estimates of Public Expenditure...*].

W ciągu rozważanych 5 lat 58% środków rozdysponowano za pośrednictwem ARF 16% stanowiła pomoc dla AU, a 12% dla ONZ. Obecnie największymi beneficjentami południowoafrykańskiej pomocy rozwojowej są Burundi, Demokratyczna Republika Kongo, Komory i Sudan Południowy.

5. Zakończenie

Kraje BASIC od kilkadziesiąt lat świadczą pomoc rozwojową. Jednak dopiero od początku XXI wieku zdecydowanie zwiększyły środki na ten cel. W związku z tym często nazywa się je nowymi donatorami. Ze względu na skalę i sposób udzielania pomocy budzą z jednej strony coraz większe zainteresowanie wśród krajów rozwijających się, a z drugiej coraz większe zaniepokojenie wśród tradycyjnych donato-

²⁰ Dane dotyczą roku fiskalnego, np. 2009 oznacza okres od 01.04.2009 do 31.03.2010. W obliczeniach przyjęto średni kurs walutowy na poziomie 1 ZAR = 0,09 USD (z dnia 15.12.2014).

rów. Pomoc krajów BASIC stanowi interesującą alternatywę dla krajów Południa, które do tej pory, by otrzymać środki od krajów rozwiniętych, musiały spełniać wiele warunków. Z kolei tradycyjni donatorzy powoli tracą możliwość wpływania na beneficjentów w sprawach politycznych czy gospodarczych.

By odróżnić się od darczyńców DAC, zrywają z tradycyjną relacją donator–odbiorca, która kojarzy się z hierarchiczną zależnością. Zamiast o pomocy rozwojowej mówią o współpracy rozwojowej, współpracy horyzontalnej, współpracy Południe–Południe lub partnerstwie na rzecz rozwoju. Kraje BASIC chcą być postrzegane jako partnerzy w rozwoju, a nie donatorzy. Ponadto deklarują solidarność z krajami rozwijającymi się i poszanowanie ich niezależności. Nie stawiają warunków, w tym tak ważnego dla krajów DAC warunku demokratyzacji systemu politycznego czy przestrzegania praw człowieka. Wykazują większą wrażliwość na potrzeby krajów rozwijających się i dzielą się z nimi własnymi doświadczeniami w zakresie rozwoju społeczno-gospodarczego.

Współpraca rozwojowa ma przynosić korzyści obu stronom. W związku z tym kraje BASIC wykorzystują ją do realizacji własnych interesów narodowych. Niemniej jednak współpraca rozwojowa krajów BASIC z krajami rozwijającymi się ma znacznie większy wpływ na wzrost gospodarczy tych drugich niż pomoc rozwojowa od krajów DAC.

Literatura

- Annual Reports: 2003/04 – 2013/14, Ministry of External Affairs, Government, New Delhi, <http://www.mea.gov.in>.
- Bridging the Atlantic. Brazil and Sub-Saharan Africa. South-South Partnering for Growth*, The World Bank – IPEA Report, <http://siteresources.worldbank.org/AFRICAEXT/Resources/africa-brazil-bridging-final.pdf>.
- Burges S., 2014, *Brazil's international development co-operation: Old and new motivations*, Development Policy Review, 32(3), s. 355-374.
- Chaturvedi S., 2012, *India's development partnership: Key policy shifts and institutional evolution*, Cambridge Review of International Affairs, 25(4), s. 557-577.
- Estimates of Public Expenditure 2012, 2013, 2014*, National Treasury of South Africa, <http://www.treasury.gov.za>.
- Feinsilver J.M., 2010, *Fifty Years of Cuba's medical diplomacy: From idealism to pragmatism*, University of Pittsburg Press, Cuban Studies 41, s. 85-104.
- Fuchs A., Vadlamannati K.C., 2013, *The needy donor: An empirical analysis of India's aid motives*, World Development, 44, s. 110-128.
- Inoue C.Y.A., Vaz A.C., 2007, *Emerging Donors in International Development Assistance. The Brazil Case*, International Development Research Centre, Canada.
- Inoue C.Y.A., Vaz A.C., 2012, *Brazil as 'Southern donor': Beyond hierarchy and international interests in development cooperation?*, Cambridge Review of International Affairs, 25(4), s. 507-534.
- IPEA, 2010, *Cooperação Brasileira para o Desenvolvimento Internacional: 2005-2009*, Brasília: Instituto de Pesquisa Econômica Aplicada (IPEA)/Agência Brasileira de Cooperação (ABC).
- IPEA, 2013, *Cooperação Brasileira para o Desenvolvimento Internacional 2010*, Brasília: Instituto de Pesquisa Econômica Aplicada (IPEA)/Agência Brasileira de Cooperação (ABC).

- Jobelius M., 2007, *New Powers for Global Change? Challenges for International Development Cooperation. The Case of India*, Friedrich Ebert Stiftung, Briefing Paper 5.
- Kragelund P., 2011, *Back to BASICS? The Rejuvenation of Non-traditional Donors' Development Cooperation with Africa*, *Development and Change*, 42(2), s. 585-607.
- Krakowiecka J., 2013, *Narzędzia ekonomiczne polityki zagranicznej Chin wobec państw Afryki Subsaharyjskiej*, LEAM Materiały i Analizy 2, Zakład Azji Wschodniej, Uniwersytet Łódzki, Łódź.
- Liberska B., 2013, *Nowe centra wzrostu światowej gospodarki*, *Studia Ekonomiczne – Economic Studies*, 2 (LLXXVII), s. 191-215.
- Nowak W., 2014, *Sino-European Trade Competition in Latin America and the Caribbean*, *Chinese Business Review*, 13(9), s. 552-561.
- Nowak W., 2015, *China's Development Aid Strategies*, *Chinese Business Review*, 14(4), s. 201-209.
- Vickers B., 2012, *Towards a new aid paradigm: South Africa as African development partner*, *Cambridge Review of International Affairs*, 25(4), s. 535-556.
- White Paper on China's Foreign Aid*, 2011, Information Office of the State Council, http://english.gov.cn/official/2011-04/21/content_1849913.htm.
- White Paper on China's Foreign Aid*, 2014, Information Office of the State Council, http://english.gov.cn/archive/white_paper/2014/08/23/content_281474982986592.htm.
- Wolf C., Wang X., Warner E., 2013, *China's Foreign Aid and Government-Sponsored Investment Activities. Scale, Content, Destinations, and Implications*, RAND National Defense Institute.